



www.turkishstudies.net/turkishstudies

**Turkish Studies**

eISSN: 1308-2140

*Research Article / Araştırma Makalesi*



INTERNATIONAL  
BALKAN  
UNIVERSITY  
Sponsored by IBU

## **Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması**

*Development of Coronavirus (Covid-19) Awareness Scale: Validity and Reliability Study*

Okan Bilgin\*

**Abstract:** Covid-19, the new type of coronavirus, has become a global epidemic that has influenced the whole world. In order to cope with this virus, studies to increase the awareness of individuals have gained importance. The aim of this study is to develop a valid and reliable measurement tool for measuring Coronavirus (Covid-19) awareness. The study was conducted with a total of 403 people aged between 18 and 30. Ethics committee approval was given at the meeting of Zonguldak Bülent Ecevit University Human Researches and Publication Ethics Committee on 31.08.2020/no:849. For exploratory factor analysis with a total of 191 people and for confirmatory factor analysis with a total 212 people were studied. As a result of exploratory factor analysis, a structure consisting of 17 items and 3 factors was obtained. It was seen that the three-factor structure explained 62% of the total variance related to the scale. It was observed that the common variance values of the scale items ranged between .33 and .74, and the item factor load values ranged between .55 and .80. A result of confirmatory factor analysis, it was found that fit indices were within acceptable limits ( $\chi^2/df = 231,179$ , SRMR=.05, GFI=.90, AGFI=.85, CFI=.95, TLI=.94, IFI=.95, NFI=.91, RMSEA=.07). Cronbach Alpha internal consistency coefficient of the scale was found .93 for the first factor, .87 for the second factor and .82 for the third factor. The first factor of the scale, called "Contagion Precaution Awareness" (CPA), consisted of 9 items, the second factor called "Awareness of Following Current Developments" (AFCD) and 4 items, and the third factor called "Hygiene Precaution Awareness" (HPA). As a result, it was determined that the Coronavirus (Covid-19) Awareness Scale (CAS) is a valid and reliable scale that can be used in future studies.

**Structured Abstract:** The virus, a new type of coronavirus that appeared in China in late December, was named Covid-19 by the World Health Organization. This new coronavirus, which has spread all over the world in a short time because it can be easily transmitted from person to person, has been declared as a pandemic by the World Health Organization. While the health systems and state policies of the countries have an important place in combating pandemic, the behaviors and attitudes of people, individually and socially, can also be decisive for the course of the pandemic.

According to Chen et al. (2020), increased awareness among people, for example, increased attention to hygiene, wearing a mask and reducing interpersonal contact can help slow the spread of a disease. Quazi et al. (2020), found that both formal and informal sources of information affect people's situational awareness of social distance, one of their protective behaviors. When the studies are evaluated, Owing to awareness of individuals about Covid-19, it is understood that there may be a decrease in the

---

\* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri  
Asst. Prof., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Education, Educational Sciences  
ORCID 0000-0001-6233-4290  
bilgin.okan@gmail.com

**Cite as/ Atf:** Bilgin, O. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 15(6), 237-245. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44168>

**Received/Geliş:** 11 June/Haziran 2020

**Accepted/Kabul:** 15 October/Ekim 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

**Published/Yayın:** 20 October/Ekim 2020

CC BY-NC 4.0

course of transmission of the pandemic. When the literature is examined, it is seen that there is no measurement tool for determining the level of awareness of individuals against coronavirus.

The aim of this study is to develop a valid and reliable measurement tool for measuring the level of awareness of individuals related to coronavirus (Covid-19). In this way, it is thought that this study is important for determining the level of awareness of the society against these viruses that cause pandemic in future studies.

The research was carried out with a total of 403 people. The age of the participants ranged from 18 to 30. Two different samples were used for confirmatory factor analysis and exploratory factor analysis. Scales were applied to participants online via Google Forms. Attention was paid to volunteering the participants while collecting the data. The application time of the scale reached an average of 20 minutes. The data were analyzed with SPSS 25 and AMOS 25 packet programs. Explanatory factor analysis and confirmatory factor analysis were used for the construct validity of the scale. The reliability of the factors of the scale was determined by calculating the Cronbach Alpha Internal Consistency Coefficient. While developing the scale, firstly, literature review was conducted and an item pool of 41 items was created. Scale items were measured with a 5-point Likert-type grading as "Never", "Rarely", "Often", "Generally" and "Always". After the scale consisting of 41 items was finalized, reliability and validity studies were initiated. The factor structure of the scale was tested by exploratory factor analysis. Ethics committee approval was given at the meeting of Zonguldak Bülent Ecevit University Human Researches and Publication Ethics Committee on 31.08.2020/no:849.

As a result of the analysis made with the principal components analysis and the varimax rotation method, 24 items with factor loadings lower than .40 or overlapping decreased from the scale. The analyzes were repeated after the items in question were removed from the scale. Finally, a three-factor structure with 17 items was obtained, which explained 62% of the total variance (F1= %30,5; F2= %16,9; F3= %14,9). The first factor of the scale, called "Contagion Precaution Awareness" (CPA), consisted of 9 items, the second factor called "Awareness of Following Current Developments" (AFCD) and 4 items, and the third factor called "Hygiene Precaution Awareness" (HPA). It was observed that the common variance values of the scale items ranged between .33 and .74, and the item factor load values ranged between .55 and .80. A result of confirmatory factor analysis, it was found that fit indices were within acceptable limits ( $\chi^2/df = 231,179$ , SRMR=.05, GFI=.90, AGFI=.85, CFI=.95, TLI=.94, IFI=.95, NFI=.91 RMSEA=.07).

The Cronbach Alfa internal consistency reliability coefficients of the Coronavirus (Covid-19) Awareness Scale were found to be .93 for the "Contagion Precaution Awareness" factor, .87 for the "Awareness of Following Current Developments" factor and .82 for the "Hygiene Precaution Awareness" factor. Item analysis was conducted to determine the discriminative power of the items of the scale. As a result of the analysis, it was found that the corrected item total correlation coefficients of the scale were ranked between .54 and .80.

The Coronavirus (Covid-19) Awareness Scale is a 5-point Likert scale ranging from (1) Never to (5) Always. The sub-factors of the scale, which does not contain any inverse items, should be evaluated separately. The high score that can be obtained from the sub-factors shows that the level of awareness about that factor is high. Coronavirus (Covid-19) Awareness Scale is the first scale developed to measure adults' levels of coronavirus awareness; It is thought that it will contribute to the elimination of the deficiency in this field and will shed light on new studies in the related literature. In new studies, the relationship of coronavirus awareness level with different variables such as gender, age, and educational status can be examined. The scale was applied to the adult group, whose ages ranged from 18 to 30 years. In future studies, validity and reliability studies can be conducted on the adolescent group at secondary and high school levels.

**Keywords:** Psychological counseling, Coronavirus, Covid-19, Awareness, Exploratory factor analysis, Confirmatory factor analysis

**Öz:** Koronavirüsün yeni türü olan Covid-19 tüm dünyayı etkisi altına almış olan küresel bir salgın haline gelmiştir. Bu virüsle baş edebilmek için bireylerin farkındalığını arttırmaya yönelik yapılacak çalışmalar önem kazanmıştır. Bu çalışmanın amacı Koronavirüs (Covid-19) farkındalığını ölçmeye yarayan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Çalışma, yaşları 18 ile 30 arasında değişen toplam 403 kişi ile yapılmıştır. Bu çalışmaya Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları ve Etik kurulunun

31.08.2020 tarihli toplantısında '849' protokol no ile etik kurul onayı verilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi için 191 kişi, doğrulayıcı faktör analizi için ise 212 kişi ile çalışılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 17 madde ve 3 faktörden oluşan yapı elde edilmiştir. Üç faktörlü yapının ölçeğe ilişkin toplam varyansın %62'sini açıkladığı görülmüştür. Ölçek maddelerin ortak varyans değerlerinin .33 ile .74 arasında, madde faktör yük değerlerinin .55 ile .80 arasında değiştiği görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırlar içinde yer aldığı tespit edilmiştir ( $\chi^2/df = 231,179$ , SRMR=.05, GFI=.90, AGFI=.85, CFI=.95, TLI=.94, IFI=.95, NFI=.91 RMSEA=.07). Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı birinci faktör için .93, ikinci faktör için .87 ve üçüncü faktör için ise .82 olarak bulunmuştur. 5'li likert tipinde hazırlanan ölçeğin "Bulaşma Tedbiri Farkındalığı" (BTF) olarak adlandırılan birinci faktörü 9 maddeden, "Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı" (GGTF) olarak adlandırılan ikinci faktörü 4 maddeden ve "Hijyen Tedbiri Farkındalığı" (HTF) olarak adlandırılan üçüncü faktörü ise 4 maddeden oluşmuştur. Sonuç olarak geliştirilen Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği'nin (KFÖ) ileriki çalışmalarda kullanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Psikolojik danışmanlık, Koronavirüs, Covid-19, Farkındalık, Açımlayıcı faktör analizi, Doğrulayıcı faktör analizi.

## Giriş

Koronavirüslerin grip, nezle gibi hafif belirtilerle atlatılabilen türleri olmakla birlikte geçmişte birçok insanın ölümüne neden olan "Ortadoğu Solunum Sendromu" (MERS) ve "Şiddetli Akut Solunum Sendromu" (SARS) gibi türleri de bulunmaktadır. Aralık ayı sonunda Çin'de ortaya çıkan Koronavirüsün yeni bir türü olan virüse ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid-19 ismi verilmiştir. Covid-19'lu kişilerde şu ana kadar hafif semptomlardan ağır hastalıklara kadar çok çeşitli semptomlar bildirilmiştir. Belirtiler virüse maruz kaldıktan 2-14 gün sonra ortaya çıkabilir. Covid-19'lu hastalarda ortaya çıkabilecek semptomlardan bazıları; öksürük, nefes darlığı, ateş, titreme, kas ağrısı, boğaz ağrısı, tat veya koku kaybı şeklinde açıklanmıştır. (Centers for Disease Control and Prevention, 2020). İnsandan insana çok kolay bulaşabiliyor olması sebebiyle kısa sürede tüm dünyaya yayılmış olan bu yeni koronavirüs Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Pandemiler genellikle hayvanlardan insanlara geçen viral nitelikteki virüslerden kaynaklanır. Dünya Sağlık Örgütü pandemiye, birden fazla ülkede milyonlarca insanı etkileyen ve bazen de dünyaya yayılan büyük ölçekli salgınlar olarak tanımlamaktadır. Bir virüs veya bakterinin salgına neden olması için, çoğu insanın önceden var olan bağışıklığa sahip olmadığı, kişiden kişiye kolayca bulaştığı ve ciddi hastalığa neden olduğu bir organizma olmalıdır (Taylor, 2019). Pandemiler başta sağlık alanı olmakla birlikte ekonomik, politik, sosyal, psikolojik gibi birçok farklı alanda ülkeleri derinden etkilemektedir. Yeni koronavirüs türü olan Covid-19 da şu anda neredeyse tüm dünyayı etkisi altına almış ve milyonlarca kişiyi enfekte ederek yüzbinlerce kişinin ölümüne neden olmuştur. Covid-19 ile birlikte ülkeler her anlamda ciddi bir sınav vermeye başlamış ve bu salgını en az hasarla atlatmak için ellerinden gelen tüm çabayı göstermeye çalışmaktadır.

Pandemi ile mücadele etme noktasında ülkelerin sağlık sistemleri ve devlet politikaları çok önemli bir yer tutmakla birlikte bireysel ve toplumsal olarak insanların davranış ve tutumları da pandeminin seyri açısından belirleyici olabilmektedir. Şu an tüm ülkeler ulaşabileceği tüm kanalları kullanarak toplumları Covid-19 konusunda bilgilendirmeye ve uyulması gereken kurallar noktasında uyarmaya gayret göstermektedir. Covid-19'un henüz tedavisinin ve aşısının bulunmaması sebebi ile yapılan açıklamalar genellikle sosyal mesafe, sosyal izalasyon, el temizliği, genel hijyen kuralları, maske takma vb. koruyucu tedbirleri içermektedir (Waadod et al., 2020). Yapılan araştırmalar bulaşıcı hastalıkların yayılmasının önlenmesinde kamuoyunda yaratılan farkındalığın önemli olduğunu göstermektedir. Hijyene karşı artan ilgi ve kalabalıklardan kaçınma gibi bireysel eylemlerin hastalık yayılmasını ciddi anlamda azaltabileceği belirtilmektedir (Chen vd., 2020).

Karcıoğlu (2020), bulaşıcı hastalığın yayılmasını durdurmak için olguların hızla tanınip izole edilmesi ve gereken durumlarda yerleşim birimlerinde karantina uygulamaları gerekmektedir birlikte en önemli önlemlerin bireylerin farkındalığının artırılarak kendi kendilerine alacağı önlemler olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalar bu görüşü destekler niteliktedir. Quazi vd. (2020) yaptığı çalışmada, resmi ve gayri resmi bilgi kaynaklarının koruyucu davranışlarından biri olan sosyal mesafe konusunda insanların durumsal farkındalığını etkilediğini tespit etmiştir. Araştırma sonucunda, resmi bilgi kaynakları kullanılan halk sağlığı krizi zamanlarında, durumsal farkındalığın artmasının koruyucu sağlık davranışının benimsenmesini önemli ölçüde artırabileceği ve bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlediği sonucuna varılmıştır. Chen vd. (2020)'ne göre, insanlar arasında oluşan daha fazla farkındalık ile, örneğin hijyen, maske takma ve kişilerarası teması azaltma konularına artan dikkat bir hastalığın yayılmasını yavaşlatmaya yardımcı olabilir. Ayrıca bu farkındalık, zorunlu karantina önlemleri gibi toplu müdahaleleri de kolaylaştırabilir.

Literatür incelendiğinde Covid-19 ile ilgili toplumdaki bazı grupların farkındalık durumlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Modi vd. (2020), Mumbai Bölgesi'ndeki sağlık uzmanları ve sağlık bölümü öğrencileri arasındaki COVID-19 hastalığı ve buna bağlı enfeksiyon kontrol uygulamaları hakkındaki farkındalığı değerlendirdikleri araştırmaları sonucunda tüm gruplarda Covid-19 ile ilgili sorulara doğru cevap verenlerin %71.2 olduğu belirtilmiştir. Bireylerin farkındalıklarının tespit edilmeye çalışıldığı başka bir çalışma sonucunda, COVID-19 pandemisi sonrasında bireylerin temizlik, hijyen, maske ve eldiven kullanma gibi koruyucu tedbir içeren davranışlarında ortalama %85-90 oranında artış olduğu, kalabalık yerlerde bulunma ve toplu taşıma araçlarını kullanma davranışlarında ise ortalama %95 oranında azalma olduğu bulunmuştur. Yine aynı araştırma sonucunda katılımcıların %59,1'inin sosyal medyayı kullanma isteğinin, %75,8'inin ise haber takip etme isteğinin arttığını belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır (Karataş, 2020). Zhou vd. (2020) ise Covid-19 konusundaki farkındalığın ruh sağlığı ile ilişkisini incelediği çalışması sonucunda, Covid-19 konusundaki farkındalığın depresyon ve anksiyete semptomlarına karşı koruyucu bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada ayrıca Covid-19 farkındalığı ile psikolojik sorunların negatif ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Hatun, Dicle ve Demirci (2020) çalışmaları sonucunda salgın korkusuyla başetmek için katılımcıların bilişsel, aşkın, ilişki ve davranışsal başetme stratejilerine başvurduklarını belirtmiştir. Baş etme stratejilerine başvuran bireylerin farkındalık düzeylerinin de yüksek olabileceği söylenebilir. Başka bir çalışmada kaygı ve korkunun, insanın hayatta kalma motivasyonu bakımından işlevsel duygular olarak bireyleri Covid-19'dan korunma noktasında tedbirli olma ve önlem almaya yönlendiren anlamında olumlu bir rol oynadığı söylenmektedir. Bu sonuç çerçevesinde patolojik bir duruma gelmediği sürece hafif düzeyde kaygı ve korkunun bireylerin farkındalık düzeyini arttırabileceği düşünülebilir.

Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, Covid-19 konusunda bireylerde oluşturulacak farkındalık sayesinde hem pandeminin bulaşma seyrinde azalma olabileceği hem de psikolojik olarak bireylerin olumlu etkileneceği anlaşılmaktadır. Quazi vd. (2020), Covid19'un neden olduğu mortaliteyi azaltmanın farkındalık ile sağlanabileceğini, farkındalığın resmi bilgi kaynakları ile artırılabilceğini ve artan durumsal farkındalığın sağlık koruma davranışının benimsenmesine yol açacağını söylemektedir. Haleem vd. (2020) ise, Covid-19'la birlikte ileride yapılması gereken araştırma alanlarından birisinin de çevrimiçi farkındalık atölyelerinin olduğu ve bu sayede kitleler arasında farkındalık sağlamak için çeşitli online etkinliklerin yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Pandemi dönemlerinde virüs ile ilgili bireylerin farkındalık düzeylerinin artırılmasının önemli olduğu görülmektedir. Şu anda tüm ülke başkanlarının, sağlık bakanlıklarının, resmi kuruluş ve derneklerinin bireyleri bilgilendirmeye ve onların farkındalık düzeylerini arttırmaya çalıştıkları görülmektedir. Türkiye'de de bakanlıkların kendi ilgi alanları doğrultusunda salgın sürecinde hızlı reaksiyon verip halkı bilinçlendirmeye çalıştıkları görülmektedir (Erdem, 2020). Bu noktada pandemi ile baş edebilmek için bireysel olarak alınacak önlemler ve sergilenen tutumların önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Literatürde bireylerin Covid-19'la ilgili farkındalık

durumlarını öğrenmeye çalışan farklı anket sorularının hazırlandığı görülmekle birlikte kapsamlı olarak bireylerin bu virüse karşı farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik herhangi bir ölçme aracının olmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Koronavirüs (Covid-19) ile ilgili bireylerin farkındalık düzeylerini ölçmeye yarayan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu sayede ileride yapılacak çalışmalarda toplumun pandemiye neden olan bu virüsler karşısında farkındalık düzeyinin ne seviyede olduğunu tespit edilebilmesi noktasında bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

## **Yöntem**

### **Araştırma Grubu**

Araştırmada ilk etapta yaş aralıkları 18 ile 78 arasında değişen 485 kişiye ölçek uygulanmıştır. Yaş aralığının çok geniş olması ve 30 yaş üstü katılımcı sayısının Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapmaya uygun olmaması nedeniyle çalışma 18-30 yaş aralığı olan genç yetişkinler ile sınırlandırılmıştır. Buna göre 30 yaş üstü 82 kişiden elde edilen veriler analize dahil edilmemiştir. Çalışma toplam 403 genç yetişkinden elde edilen verilerle yürütülmüş, DFA ve AFA için iki ayrı örneklem kullanılmıştır.

### **Araştırma Grubu – I**

Birinci araştırma grubu, 148'i kadın, 43'ü erkek olmak üzere 191 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıları yaş aralığı 18 ile 30 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 22.08'dir. Bu gruptaki veriler AFA ile elde edilmiştir.

### **Araştırma Grubu - II**

İkinci araştırma grubu, 153'ü kadın, 59'u erkek olmak üzere 212 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralıkları 18 ile 30 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 22.15'dir. Bu gruptaki verilerin analizinde DFA kullanılmıştır.

### **Etik Kurul Kararı**

Bu çalışma, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu 31.08.2020 tarihli toplantısında 849 protokol numarası ile uygun bulunmuştur.

### **Verilerin Analizi**

Ölçekler katılımcılara Google Forms üzerinden online olarak uygulanmıştır. Gönüllülük ilkesi gözetilerek katılımcıların uygulamaya kendi istekleri ile katılmasına önem verilmiştir. Ölçek ortalama 15-20 dakika içinde uygulanabilmektedir. Verilerin analizinde SPSS ve AMOS paket programları kullanılmıştır. Analiz öncesinde kayıp değerler ve uç değerler incelenmiş olup, ölçeğin yapı geçerliliği doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin faktörlerine ilişkin güvenilirlikler Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir.

### **Ölçek Geliştirme Sürecinde Yapılan İşlemler**

Bu çalışmanın amacı Koronavirüs (Covid-19) farkındalık ölçeği geliştirmektir. Ölçek maddeleri hazırlanmadan önce detaylı bir alan taraması yapılmış ve 41 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Hazırlanan maddeler alanında uzman öğretim üyeleri ile de paylaşılmıştır. Hiçbir zaman ile Her zaman arasında değişen 5'li likert tipine sahip ölçeğe son hali verilmiş ve ölçek geliştirmek için kullanılan analizlere geçilmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 403 kişi üzerinden yürütülen çalışmada ilk olarak açımlayıcı faktör analizi için 191 kişiden veri toplanmıştır. Daha sonra ise doğrulayıcı faktör analizi için 212 kişiden veriler toplanmıştır. Madde faktör yükleri .40 ve üzerinde olan maddelerin ölçekte yer almasına dikkat edilmiştir.

## Bulgular

Bu araştırmada ‘‘Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği’’ geliştirilmek istenmiş ve bu kapsamda ilk olarak açımlayıcı faktör analizi kullanılmış daha sonra ise ortaya çıkan yapının faktör yapısının belirlenebilmesi için doğrultayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Son olarak ise ölçeğin güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

### Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin faktör yapısını test edebilmek için açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Örneklemin yeterli olup olmadığını test eden Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) değerinin .70 üzerinde olması faktör analizi için yeterli kabul edilir (Kalaycı, 2014). Bu alışma için KMO değeri .94 olarak bulunmuştur. Barlett’s Küresellik testi de ( $\chi^2=2283,482$ ,  $p=.000$ ) olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda ölçek verilerinin faktör analizi için uygun ve yeterli olduğu söylenebilir. Varimax yöntemi ve temel bileşenler analizi ile yapılan işlemler sonucunda binişiklik gösteren ve faktör yük değerleri .40’dan düşük olan 24 madde ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak toplam varyansın % 62’ sini açıklayan (F1= %30,5, F2= %16,9, F3= %14,9) 17 madde ve 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktörlere ilişkin özdeğerler ise F1 için 5.18, F2 için 2.87 ve F3 için 2.53 olarak tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda birinci faktör ‘‘Bulaşma Tedbiri Farkındalığı (BTF)’’, ikinci faktör ‘‘Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı (GGTF)’’, üçüncü faktör ise ‘‘Hijyen Tedbiri Farkındalığı (HTF)’’ olarak adlandırılmıştır. AFA sonuçları Tablo 1’ de gösterilmiştir.

**Tablo 1: Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları**

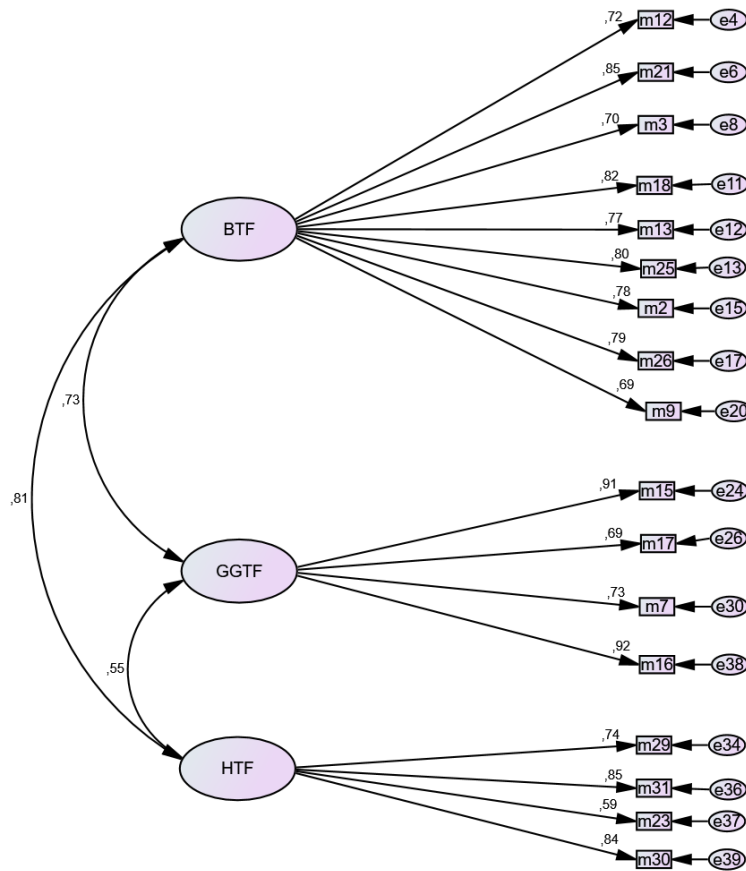
<b>Koronavirüs Farkındalığı Ölçek (KFÖ) Maddeleri</b>	<b>F1</b>	<b>F2</b>	<b>F3</b>
<b>Faktör 1: Bulaşma Tedbiri Farkındalığı (BTF)</b>			
2- Diğer insanlarla sosyal mesafeme dikkat ederim.	.70		
3- Kalabalık ortamlara girmekten kaçınırım.	.75		
9- Hastalık belirtisi (öksürme, hapşırma vb) gösterdiğini düşündüğüm kişilerden uzaklaşırım.	.66		
12- Hastalık belirtisi gösterdiğimi düşündüğümde vakit kaybetmeden bir sağlık kuruluşuna başvururum.	.69		
13- Günlük hayatımda sarılma, öpme, tokalaşma vb davranışlardan kaçınırım.	.68		
18- Zorunlu olmadıkça evden dışarıya çıkmaktan kaçınırım.	.68		
21- Ellerimi düzenli olarak sabunla yıkarım.	.71		
25- Su ve sabun olmadığı yerlerde dezenfektan ürünleri ile ellerimi temizlerim.	.73		
26- Evime zorunlu olmadıkça ziyaretçi kabul etmem.	.69		
<b>Faktör 2: Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı (GGTF)</b>			
7- Sosyal medyada koronavirüs ile ilgili haberleri takip ederim.	.55		
15- Sağlık bakanlığının açıklamalarını takip ederim.	.80		
16- Ülkemdeki günlük vaka, ölüm, iyileşen ve yapılan test sayıları vb bilgileri takip ederim.	.72		
17- Diğer ülkelerdeki koronavirüs ile ilgili bilgileri ve değişimleri takip ederim.	.59		
<b>Faktör 3: Hijyen Tedbiri Farkındalığı (HTF)</b>			
23- Evden dışarı çıktığımda eldiven takarım.		.50	
29- Evde temas halinde bulunduğum yüzeylerin (kapı kolu, masa vb) temizliğine dikkat ederim.		.56	
30- Dışarı çıkmak zorunda kaldıysam eve döndüğümde kıyafetlerimi yıkarım.		.75	
31- Dışarıdan eve giren ürünleri (alışveriş poşetleri, ürün paketleri vb) temizlerim.		.71	

Tablo 1 incelendiğinde, koronavirüsün bulaşma riskine karşı bireylerin alabileceği tedbirlere yönelik maddeleri içeren ‘‘Bulaşma Tedbiri Farkındalığı’’ boyutuna ilişkin faktör yüklerinin .66 ile .75 arasında, ikinci faktör olan ve bireylerin koronavirüs ile ilgili ülkelerinde ve

dünyadaki gelişmeleri takip etmesine yönelik maddeleri içeren “Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı” boyutuna ilişkin faktör yüklerinin .55 ile .80 arasında, üçüncü faktör olan ve bireylerin koronavirüse karşı alabileceği temizlik önlemlerine yönelik maddeleri içeren “Hijyen Tedbiri Farkındalığı” boyutuna ilişkin faktör yüklerinin ise .50 ile .75 arasında değiştiği görülmektedir.

### Doğrulayıcı Faktör Analizi

Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda üç faktörlü model için uyum indeksi değerleri: ( $\chi^2/df = 231,179$ , SRMR=.05, GFI=.90, AGFI=.85, CFI=.95, TLI=.94, IFI=.95, NFI=.91 RMSEA=.07) olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin path diyagramı şekil 1’de gösterilmiştir.



BTF: Bulaşma Tedbiri Farkındalığı; GGTF: Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı; HTF: Hijyen Tedbiri Farkındalığı

Şekil 1. Koronavirüs Farkındalık Ölçeğine İlişkin Path Diagramı

### Madde analizi ve Güvenirlik

Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları, bulaşma tedbiri farkındalığı faktörü için .93, güncel gelişmeleri takip farkındalığı faktörü için .87 ve hijyen tedbiri farkındalığı faktörü için ise .82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin maddelerinin ayırt etme gücünü belirlemek için yapılan madde analizi sonucunda, ölçeğin

düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .54 ile .80 arasında sıralandığı görülmüştür. Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayılarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

**Tablo 2:** Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Faktör	Madde no	rjx	Faktör	Madde no	rjx	Faktör	Madde no	rjx
	2	.77		7	.66		23	.54
	3	.73		15	.80		29	.64
	9	.70		16	.80		30	.71
	12	.72		17	.66		31	.71
BTF	13	.74	GGTF			HTF		
	18	.77						
	21	.80						
	25	.77						
	26	.75						

BTF: Bulaşma Tedbiri Farkındalığı; GGTF: Güncel Gelişmeleri Takip Farkındalığı; HTF: Hijyen Tedbiri Farkındalığı

### Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada bireylerin koronavirüs ile ilgili farkındalık düzeylerini belirlemede kullanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yürütüldüğü grupların sayı bakımından istatistiksel analizlerin gerektirdiği yeterlilikte (Tabachnick & Fidell, 2007) olduğu söylenebilir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %62’sini açıklayan 17 madde ve 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin madde faktör yüklerinin ise birinci faktör için .66 ile .75 arasında, ikinci faktör için .55 ile .80 arasında, üçüncü faktör için ise .50 ile .75 arasında değiştiği bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için kullanılan DFA sonucunda, uyum indeksi değerlerinin GFI, NFI ve CFI için  $\geq .90$ , RMSEA için  $\leq .08$  ve SRMR için  $< .05$  ölçütünü karşıladığından 3 faktörlü modelin iyi uyum verdiği söylenebilir (Hu & Bentler, 1999; Tinsley & Tinsley, 1987; Gorsuch, 1990). Çalışma sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları birinci faktör için .93, ikinci faktör için .87 ve üçüncü faktör için ise .82 olarak bulunmuştur. Tezbaşaran (1996)’a göre araştırmalarda kullanılacak ölçme araçları için varsayılan güvenilirlik düzeyinin .70 olabileceği söylenmektedir. Bu sonuçlar ile Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği’nin yetişkenlere uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Koronavirüs (Covid-19) Farkındalık Ölçeği (KFÖ) toplam 17 maddeden oluşan ve (1) Hiçbir Zaman ile (5) Her Zaman arasında değişen 5’li likert şeklinde bir değerlendirme ölçeğidir. Ters madde bulunmayan ölçeğin alt faktörleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Dokuz maddeden oluşan bulaşma tedbiri farkındalığı faktörü için alınabilecek en yüksek puan 45, dört maddeden oluşan güncel gelişmeleri takip farkındalığı ve yine dört maddeden oluşan hijyen tedbiri farkındalığı faktörleri için ise alınabilecek en yüksek puanlar 20’dir. Alt faktörlerden alınabilecek yüksek puan o faktöre ilişkin farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

KFÖ’nün, yetişkinlerin koronavirüs ile ilgili farkındalık düzeylerini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ilk ölçek olması; bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı ve ilgili alanyazında yeni yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Yeni yapılacak çalışmalarda koronavirüs farkındalık düzeyinin cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi farklı değişkenler ile ilişkisi incelenebilir. Ölçek yaşları 18 ile 30 yaşları arasında değişen yetişkin gruba uygulanmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda ortaokul ve lise düzeyindeki ergen grubu üzerinde de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılabilir.



### Kaynakça

- Centers for Disease Control and Prevention (2020). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19): Reducing stigma*.
- Chen, H., Xu, W., Paris, C., Reeson, A., & Li, X. (2020). Social distance and SARS memory: impact on the public awareness of 2019 novel coronavirus (COVID-19) outbreak. *medRxiv*.
- Erdem, İ. (2020). Koronavirüse (Covid-19) karşı Türkiye'nin karantina ve tedbir politikaları. *Turkish Studies*, 15(4), 377-388. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43703>
- Gorsuch, R. L. (1990). Common factor analysis versus component analysis: Some well known and little known facts. *Multivariate Behavioral Research*, 25, 33-39.
- Haleem A., Javaid M., Vaishya R., et al. (2020). Areas of academic research with the impact of Covid-19. *American Journal of Emergency Medicine*.
- Hatun, O., Dicle, A. N. & Demirci, İ. (2020). Koronavirüs salgınının psikolojik yansımaları ve salgınla başa çıkma. *Turkish Studies*, 15(4), 531-554. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44364>
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structural analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Kalaycı, Ş. (2014). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (6. Baskı). Asil.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Karçioğlu Ö. (2020). What is Coronaviruses, and how can we protect ourselves? *Phnx Med J*. 2(1) 66-71.
- Memiş Doğan, M., Düzel, B. (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4), 739-752. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Modi P. D, Nair G., Uppe A., et al. (2020). COVID-19 Awareness among healthcare students and professionals in Mumbai Metropolitan Region: A questionnaire-based survey. *Cureus* 12(4): e7514. doi:10.7759/cureus.7514.
- Qazi A, Qazi J, Naseer K, et al. (2020). Analyzing situational awareness through public opinion to predict adoption of social distancing amid pandemic COVID-19. *J Med Virol*. 92:849-855.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Taylor, S. (2019). *The Psychology of Pandemics: Preparing for the next global outbreak of infectious disease*. Cambridge Scholars Publishing.
- Tezbaşaran. A. A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tinsley, H. A., & Tinsley, D. J. (1987). Uses of factor analysis in counselling psychology research. *Journal of Counselling Psychology*, 34(4), 414-424.
- Zhou, S. J., Zhang, L. G., Wang, L. L., Guo, Z. C., Wang, J. Q., Chen, J. C., ... & Chen, J. X. (2020). Prevalence and socio-demographic correlates of psychological health problems in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 1-10.

Copyright of Electronic Turkish Studies is the property of Electronic Turkish Studies and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.